

УМІННЯ – засвоєний суб'єктом спосіб виконання дії, який забезпечується сукупністю набутих знань і навичок, а також заснована на знаннях і навичках готовність людини успішно виконувати певну діяльність. У. на відміну від навичок завжди спираються на активну інтелектуальну діяльність і обов'язково включають в себе процеси мислення. Сформоване У. може стати властивістю особистості й умовою набуття нових знань і навичок, тобто показником її інтелектуального розвитку. Характерною для У. є здатність до перебудови засвоєних прийомів діяльності (праці), застосування знань у змінених умовах відповідно до поставленої мети діяльності.

У *психології* У.: спосіб діяльності, система свідомих, неавтоматизованих інтелектуальних, фізичних дій, спрямованих на вирішення певної задачі; У. виникають як динамічні системи тимчасових зв'язків, що встановлюються між різними зонами кори головного мозку в процесі індивід. розвитку і змінюються за зміни відповідних умов; діяльність, спрямована на досягнення певної мети тощо (Л. Виготський, В. Давидов, Є. Кабанова-Меллер, О. Лурія, Г. Костюк, С. Рубінштейн та ін.).

У *педагогіці* У.: набута знанням чи досвідом здатність до цілеспрямованої і результативної діяльності; ефективне виконання певної діяльності або дій відповідно до цілей та обставин, застосування у нових умовах, перехід до творчих дій; засвоєний суб'єктом спосіб виконання дії, який забезпечується сукупністю набутих знань і навичок; свідоме володіння будь-якими прийомами діяльності; система дій, пов'язаних між собою логікою діяльності, спрямованої на виконання поставлених завдань (Ю. Бабанський, П. Гальперін, С. Гончаренко, Вал. Паламарчук, О. Савченко, А. Усова, М. Ярмаченко та ін.).

Класифікація У.: 1) загальні та спеціальні У. Перші мають загальнонаук., загальнонавч. характер, їх сформованість впливає на успішність за всіма навч. предметами; другі за суттю є *предметними*, коли здійснюються навч. дії при вивченні конкретного матеріалу за певним навч. предметом; 2) пізнавальні, теор. та

практичні У. *Пізнавальні* У. пов'язані із пошуком, сприйманням, запам'ятовуванням та переробленням інформації і за суттю є *інформаційними* (програми та методики формування інформаційних, читацьких У. та навичок). *Теор.* У. пов'язані з абстрактним інтелектом і за суттю є *інтелектуальними*: У. організовувати, мотивувати свою діяльність, аналізувати та визначати поняття, порівнювати, узагальнювати та систематизувати, формулювати гіпотезу, доводити та застосовувати в ін. умовах, контролювати навч.-пізнавальну діяльність (програми й методики формування інтелектуальних загальнонавч. У. (Вал. Паламарчук, О. Савченко)). *Практичні* У. орієнтовані на практичну діяльність. Формування У. на вищому етапі веде до вибудовування навч. стратегій – варіативних моделей поведінки учнів при здійсненні навч. діяльності, які включають в себе комплекс знань, умінь, навичок, прийомів діяльності, ціннісних орієнтацій, сприяє набуттю певного виду компетентностей.

Лит.: 1. Паламарчук В. Ф. Дидактические основы формирования мышления учащихся в процессе обучения. – К., 1984; 2. Савченко О. Я. Початкова освіта в контексті ідей Нової української школи // Рідна шк. (1-2). 2018; 3. Формування змісту профільного навчання: теоретико-методологічний аспект / за наук. ред. Г. О. Васьківської. – К., 260 с.; 4. Фундаменталізація змісту освіти у старшій школі: теорія і практика / за наук. ред. Г. О. Васьківської. – К., 2015.

О. В. Барановська

Для покликання на автора статті:

Барановська О. В. Уміння. *Енциклопедія освіти* / Нац. акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень]: 2-ге вид., допов. та перероб. Київ: Юрінком Інтер, 2021. С. 1038.

Для покликання на видання:

Енциклопедія освіти / Нац. акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень]: 2-ге вид., допов. та перероб. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.